

Jeroen
de Willigen
partner
en creatief directeur
De Zwarte Hond

Ellen
Schindler
partner
en algemeen directeur
De Zwarte Hond

DE BELANGRIJKSTE OPGAVE VOOR 2020 IS NABIJHEID

Vanuit Groningen, Rotterdam en Keulen combineert De Zwarte Hond architectuur en stedenbouw. ‘Dankzij deze combinatie kunnen wij goed inschatten wat waarde toevoegt en de leefkwaliteit vergroot: voor de bewoner, de straat, de buurt en de stad,’ zegt Ellen Schindler, partner en algemeen directeur. Jeroen de Willigen, partner en creatief directeur: ‘Onze projecten karakteriseren zich door een verrassende vanzelfsprekendheid.’

Jeroen: ‘Omdat onze ontwerpen een bijdrage moeten leveren aan de manier waarop een stad functioneert, zien wij de ontwerpen nooit los van de context. Dat betekent dat wij altijd op zoek gaan naar aansluiting bij dat wat wij ter plekke vinden. We maken iets wat eigenlijk heel vanzelfsprekend in zijn context past. Maar, we willen ook vernieuwen en de locatie écht verbeteren. Daartoe moeten we weten te verrassen. Zodat mensen, van een plek of gebouw, écht blij worden. Dat is wat wij bedoelen met verrassende vanzelfsprekendheid.’

Ellen en Jeroen, waar komt jullie liefde voor architectuur en stedenbouw vandaan?
Jeroen: ‘Als stedenbouwkundige heb ik een grote liefde voor het ‘maken’ van dingen. Als jongetje kon ik me al eindeloos verdiepen in Lego. Als volwassene wil ik met het inrichten van een stad of gebied een bijdrage leveren aan hoe we met z’n allen (samen) leven, werken en economie maken. Dat is waar het mij, en tevens ook het bureau, écht om gaat.’
Ellen: ‘Ik houd me in grote lijnen met de ‘cultuur’ van het bureau bezig, zowel intern als extern. Hoe gaan wij met onze mensen en met elkaar om? Hoe zorgen we ervoor dat iedereen zich optimaal ontwikkelt binnen het bureau? En hoe communiceren we naar de buitenwereld wat we doen en wie we zijn? In dit vakgebied voel ik me als een vis in het water. Waarom? Omdat wij als bureau vrij direct antwoord kunnen, nee móeten geven op vraagstukken die spelen in de samenleving zoals duurzaamheid, circulariteit en de energietransitie. In die zin is architectuur en stedenbouw ook bijna een soort van politiek bedrijven. Dat vind ik ongeloofelijk interessant.’

Even terug naar 1985: de start van De Zwarte Hond. Vanuit welke visie is het bureau opgericht?
Jeroen: ‘Jurjen van der Meer is de grondlegger van De Zwarte Hond. Na zijn studie Bouwkunde werkte hij een aantal jaar in Berlijn, waarna hij samen met Thon Karelse architectenbureau Karelse Van der Meer oprichtte. Jurjen had al vrij vroeg het idee dat een architectenbureau niet moest hangen aan de genialiteit van slechts één persoon. Daarom breidde Jurjen in 1992 uit met een vestiging in Rotterdam en in 2011 met een vestiging in Keulen. Wat ooit begon als architectenbureau groeide zo uit tot ‘De Zwarte Hond’, een bureau vol talent voor architectuur, stedenbouw en strategie.’

Is ‘die zoektocht naar talent’ ook de reden voor de negen partners die het bureau telt?
Ellen: ‘Omdat we op drie locaties architectuur en stedenbouw combineren, is het erg prettig om op al deze locaties partners per discipline te hebben zitten. Daarnaast maakt het negenkoppige partnership ons

toekomstbestendig. We delen de taken die horen bij een groot bureau. En bij De Zwarte Hond zit je altijd met een partner aan tafel. Dat maakt dat wij naar de toekomst toe heel robuust zijn.’
Een vestiging in Groningen, Rotterdam en Keulen, toeval of een bewuste keuze?
Jeroen: ‘Wij vinden het heel belangrijk om in ons werk dicht op de context te zitten. Daarom kozen wij voor drie vestigingen in drie totaal verschillende gebieden. Rotterdam is een echte havenstad die zichzelf volop aan het vernieuwen is. Groningen ligt in een bijzonder landschap, waar de relatie met het Ommeland heel belangrijk is. En Keulen is een mooie dienstenstad pal aan de Rijn. Binnen ons bureau verbinden wij deze drie verschillende culturen en contexten met elkaar. Daardoor weten we ons goed aan te passen aan de verschillende omgevingen. Met die kennis op zak, kunnen we eigenlijk zo langzamerhand overal in West-Europa aan de slag.’

Staan er nog meer landen op de wishlist?
Ellen: ‘Omdat Jurjen een aantal goede connecties in Duitsland had en één van onze, van origine Duitse, partners terug wilde naar Duitsland, openden wij in 2011 een vestiging in Keulen. Die keuze was toen heel vanzelfsprekend. Nu staan we op het punt om een aantal nieuwe keuzes te maken. Internationaal is er steeds meer interesse in De Zwarte Hond. Daar spelen we graag op in. Niet lukraak, maar écht vanuit de inhoud. Welke landen sluiten aan bij hoe wij denken over architectuur en stedenbouw? Waar liggen interessante opgaves? Waar kunnen wij iets toevoegen? En waar kunnen wij iets leren? Kortom, we vertrekken niet met gierende banden naar het buitenland. Nee, wij blijven graag heel dicht bij onszelf om van daaruit bewust stappen te zetten.’

Is dat ook de kracht van De Zwarte Hond?
Jeroen: ‘Absoluut. In het werken in én met de context schuilt ons succes. Wij geloven er niet in dat je zomaar ergens met een vliegtuig heen kunt vliegen, daar drie schetsen maakt en dat het dan goed is. Nee, wij investeren in de plekken waar we aan het werk willen gaan. Daar zit een bepaald soort rust en zorgvuldigheid in. En dat is onze kracht.’

Welke trends zien jullie en hoe spelen jullie daarop in?
Jeroen: ‘Een belangrijke duurzame ontwikkeling waarin wij al enige tijd investeren is houtbouw. Daarin lopen wij graag voorop. Daarnaast draait het nu, zeker in tijden van Corona, steeds meer over het bij elkaar brengen van mensen. Dat klinkt misschien wat tegenstrijdig in de 1,5-meter samenleving, maar de behoefte aan contact én aan voorzieningen dichtbij onze leefomgeving groeit. Waar we het eerst nog heel normaal vonden om een uur naar ons werk te rijden,

‘Onze projecten karakteriseren zich door een verrassende vanzelfsprekendheid’

‘We krijgen steeds meer internationale erkenning en herkenning. Je ziet dat er ‘iets’ aan het ontstaan is’

JEROEN DE WILLIGEN

ZAKELIJKE VOORUITBLIK

Wat zijn jouw plannen voor 2021?

Meer plannen en projecten ontwerpen die helpen bij de oplossing voor de belangrijke vraagstukken waar we als maatschappij nu voor staan. Werken aan gezonde, groene en gelukkige steden en dorpen. Grootste uitdaging? Dat we een aantal van onze mooie projecten ook echt weten te realiseren, in deze ingewikkelde tijd. Wat staat in elk geval op de planning? Een nieuwe website en een boek. Wat ga je komend jaar anders aanpakken? Alle excursies wel te doen, die dit jaar niet door konden gaan.

PERSOONLIJKE VOORUITBLIK 2021

Wat ga je anders doen dan in 2020? Meer tijd maken voor mijn gezin. Wat staat absoluut in je

agenda? North Sea Jazz. Goed voornemen? Zorgen dat mijn eigen huis afkomt. Waar ga je meer tijd en aandacht aan schenken? Waaraan minder? Meer tijd besteden aan de dingen die ik leuk vind, en minder aan de zaken die ik niet leuk vind.

ZAKELIJKE TERUGBLIK 2020

De grootste les van 2020 was voor mij: Dat we het best wel goed weten Welk cijfer geef je 2020: 8 Belangrijkste moment: Oplevering van Theater Zuidplein Beste zet: Het opstarten van een stedenbouwkundig team in Groningen Beste zakenlunch of diner: Bij Soek in de Piloersemaborg Mooiste deal: Het ontwerp voor het Handelshuis in Groningen Mooiste stad: Groningen Welk effect heeft Corona op

je business gehad: Weinig, maar geen idee wat 2021 ons brengt Waarvan had je meer willen doen dit jaar: Samenwerken met leuke mensen Top 3 projecten: Dat is moeilijk te zeggen, dat kan elke dag anders zijn, maar vandaag: Hart van de Waalsprong Nijmegen, CID Den Haag, De Suikerzijde Groningen Opvallendste nieuws: Trump of Biden Beste feest: De Zwarte Hond kerstfeest op Schiermonnikoog, daarna weinig gefeest Grootste irritatie: Gebrek aan ambitie Grootste misser: Een kansloos project Werken: Thuis Grootste verlies: Laatste verloren tender Welk app het meest gebruikt: Teams Leukste spontane ontmoeting: Floor Milikovski Aan wie geërgerd: Dat weet ie zelf wel

Held: Richard Sennet Beste speech: Floris Alkemade Beste zakenboek: Experimentele Woningbouw 1968-1980 in Nederland, 64 gerealiseerde woonbeloften Het meest geleerd van: Peter van den Abeele Opvallendste LinkedIn bericht: Moet nog komen Vastgoedman van het jaar: Roeland van der Schaaf Vastgoedvrouw van het jaar: Ellen Schindler Talent van het jaar: Arna Mackic Beste koffie: Thuis Uw devies: Doe wat je leuk vindt want daar ben je ook goed in

PERSOONLIJKE TERUGBLIK 2020

De grootste les van 2020 was voor mij: Dat ik me de les niet laat lezen Welk cijfer geef je 2020: 8 Topserie Netflix: Mad Men Sportieve hoogtepunt:

Lid geworden van de sportschool Corona effect positief: Ik zie vaker mijn gezin Corona effect negatief: Ik zie te weinig anderen Geniet: Veel (te weinig) Indrukwekkend: The Nation, van het Nationale Theater Boek: Superba, van Ilja Pfeiffer Wrang: Waagstukken van Charlotte van den Broeck Opmerkelijk: De groei van mijn kinderen Beste aankoop: Fender Jazzbas uit 1977 Vakantie: Bretagne Diner: Amarone Goede traditie: Soupers, elke maand eten met drie vrienden en twee gasten Leukste stedentrip: Parijs Leukste festival: North Sea Jazz, in 2021 Guilty pleasure: Michael McDonald Theater: Nieuwe Theater Zuidplein Beste artiest: John Coltrane Beste song: Living for the City, Stevie Wonder; What's going on, Marvin Gaye Avontuur: Antwerpen Inspirerend: Kristiaan Borret Afscheid: Bill Withers Kippenvel: Beyonce: I'm not bossy, I'm the boss Onvergetelijk: Boumaprijs Onverslaanbaar: De Zwarte Hond

Hartverwarmend: Obama Sportmaatje: Zwager Zwaar: Ja, te zwaar Dankbaar: Joy en Jason Meest gehecht aan: Daan Zorgwekkend: Klimaat Welke eigenschap waardeert u in uw partner: Empathie Geluk: Gelukkig wel Smakelijk: Eten Tragisch: Brexit Held: Joe Speedboat Restaurant: Piloersemaborg Jammer: Corona Vergissing: Zelden Afzien: Nog even Grootste ondeugd: Wijn Onmogelijk: Sommige mensen Meest gelachen: Met Theo Hauben Verdriet: Ach ja... Noot gedacht: Succes Eerste keer: Zingen Grootste irritatie: Televisie Allergezondste: Hardlopen Wanneer het meest gelukkig: Zondagmiddag Beste plek om te wonen: Middag Humsterland Hoe ontspant u zich: Slapen Welk verhaal wordt altijd over jou verteld door je ouders: Dat ik teveel hooi op mijn vork neem

ELLEN SCHINDLER

ZAKELIJKE VOORUITBLIK

Wat zijn jouw plannen voor 2021?

In 2021 willen we een stabiel bedrijf blijven en onze interne ontwikkeling verder laten groeien. Onze kennis van zowel de publieke kant als de commerciële kant gaan we nog intensiever inzetten om onder meer complexe binnenstedelijke gebieden te ontwikkelen. Een ander speerpunt voor 2021 is de verdergaande internationalisering van De Zwarte Hond. Met onze vestiging in Keulen zijn we al zeer actief op de Duitse markt, maar we zien ook een rol voor ons bureau in andere met name Europese landen. Het bureau heeft de afgelopen jaren een enorme groei doorgemaakt en daarbij past ook een bredere horizon. We zijn ervan overtuigd dat onze expertise ook in het buitenland haar plek gaat vinden. **Grootste uitdaging?** Als ontwerpers hebben we een grote verantwoordelijkheid voor de leefbaarheid van onze steden. Betaalbare woningbouw, een inclusieve en gezonde stad, het mengen van wonen en werken – dat zijn en blijven zaken die voor ons altijd voorop staan. **Wat staat in elk geval op de planning?** Aankomend jaar gaan we onverminderd verder met het nog meer zichtbaar maken van

De Zwarte Hond. Nu veel events en beurzen digitaal zijn zal dat ook voor ons een andere manier van werken worden. Daar hebben we al ideeën over. Met de lancering van de nieuwe huisstijl en website eind van het jaar, en het inhuizen in ons nieuwe kantoor in Rotterdam rond kerst maken we daar bovendien al goede stappen in.

Wat ga je komend jaar anders aanpakken? Ondanks de beperkingen van thuiswerken heeft deze nieuwe manier van werken tijdens de Covid-19 maatregelen onze teams van de verschillende vestigingen toch ook weer dichterbij elkaar gebracht. De werksessies en presentaties zijn nu allemaal digitaal, en dat maakt dat kennisuitwisseling en samenwerking tussen teams en vestigingen vanuit een onverwachte hoek een dwijtje in de rug heeft gekregen. Daar moeten we gebruik van maken. Deze manier van werken zullen we het komende jaar blijven gebruiken en verder verbeteren en is toch wel anders dan hoe we eerst gewend waren om te werken.

PERSOONLIJKE VOORUITBLIK 2021

Wat ga je anders doen dan in 2020? Nóg meer buiten zijn. De frisse lucht in, wind door de haren! **Wat staat absoluut in je agenda?** Meer kleinschalige, lokale kunst- en cultuurinitiatieven

‘Binnen dit bureau, maar ook daarbuiten, maak ik me hard voor inclusiviteit’

bezoeken. Nieuwe jonge ontwerpers ontdekken om mee samen te werken. Graag heel multidisciplinair. **Goed voornemen?** Koken zonder te stressen. **Waar ga je meer tijd en aandacht aan schenken?** Waaraan minder? Meer lezen, minder bellen.

ZAKELIJKE TERUGBLIK 2020

De grootste les van 2020 was voor mij: Mild zijn voor jezelf en je collega. **Wekenlang thuiswerken** is zwaar. Voor iedereen. Dus begrip hebben voor elkaar, respect hebben voor de situatie van de ander en elkaar helpen daar waar nodig. En een beetje op elkaar letten. Zeker bij een groot bedrijf als het onze moet je ervoor waken dat niemand tussen de mazen valt. De gezondheid van onze medewerkers stond voor ons meer nog dan in andere jaren in 2020

absoluut voorop. **Welk cijfer geef je 2020:** Een tien voor de samenwerking en teamgeest. Zakelijk een negen. Sociaal maatschappelijk een twee. **Belangrijkste moment:** De lancering van onze huisstijl, website en magazine **Beste zet:** Aankoop en renovatie van ons nieuwe kantoor in Rotterdam **Beste zakenlunch of diner:** Lunch met Inger Kammeraat van MVRDV. **Fijne vrouw.** **Verste zakenreis:** Groningen, want Corona **Mooiste deal:** Eigenlijk alle groenlicht momenten voor projecten, in deze Corona-tijd **Mooiste stad:** Rotterdam **Welk effect heeft Corona op je business gehad:** Thuiswerken kan, dat is nu wel bewezen. Bijna alle projecten stomen

door, dus in die zin was het effect gering. Maar het is een uitdaging om kennisdeling en persoonlijke ontwikkeling op peil te houden. Daar besteden we extra aandacht aan. **Waarvan had je meer willen doen dit jaar:** Lopende projecten bezoeken en nieuwe contacten leggen. **Top 3 projecten:** Lastig, maar als ik dan toch moet kiezen is dit nu mijn top 3: Theater Zuidplein (Rotterdam), Ellener Hof - wijk van hout (Bremen), woonwijk Kigali (Rwanda) **Opvallendste nieuws:** Wel of geen lockdown? **Beste feest:** Kerstfeest 2019, met het hele bureau naar Schiermonnikoog. Net op tijd gedaan. **Grootste irritatie:** Vertraging door slecht projectmanagement. **Grootste misser:**

iets over het hoofd zien bij indiening van aanbesteding. **Grootste verlies:** Eigenlijk elke verloren aanbesteding. **Welk app het meest gebruikt:** Whats App **Leukste spontane ontmoeting:** Boogiemen **Aan wie geërgerd:** Hij weet het denk ik wel. **Held:** City Dreamers: Phyllis Lambert, Blanche Lemco van Ginkel, Cornelia Hahn Oberlander en Denise Scott Brown. **Beste event:** Onze wekelijkse Virtual Lecture van eigen projecten. **Beste speech:** Floris Alkemade **Beste zakenboek:** Atlas of Emerging Practices **Het meest geleerd van:** Feike Sijbesma **Opvallendste LinkedIn bericht:**

Een post door VG **Visie over het vierde NVM Business Innovatiecongress.** Met 17 mannen en 0 vrouwen in de line-up. Als ik het opschrijf word ik weer boos. **Heel boos.** **Talent van het jaar:** Afaina de Jong **Beste koffie:** Heel vroeg en met melk.

PERSOONLIJKE TERUGBLIK 2020

De grootste les van 2020 was voor mij: Schakelen tussen waan van de dag en een blik op de lange termijn. **Welk cijfer geef je 2020:** Zwaar, maar toch een 8 **Topserie Netflix:** Mad Men **Sportieve hoogtepunt:** Flinke bergwandelingen in Oostenrijk. **Corona effect positief:** Dicht bij mijn gezin zijn. **Corona effect negatief:** Te weinig contact met familie en vrienden. **Genieten:** Stille vroege ochtenden, als de rest van de familie nog op bed ligt. **Indrukwekkend:** Hoe de zorgsector en het onderwijs toch blijven draaien. **Boek:** De Wereld Wandelaars **Wrang:** Polarisatie door Corona **Opmerkelijk:** Droom die onverwacht misschien wel uit gaat komen. Meer kan ik er nog niet over kwijt. **Beste aankoop:** Een huis aan het park **Vakantie:** Oostenrijk **Bioscoopfilm/netflix docu:** Hope Frozen. Een ijzingwekkende blik in de toekomst. **Diner:**

Amarone, Rotterdam **Goede traditie:** Elk jaar één ding doen wat ik altijd heb willen doen. **Leukste stedentrip:** Groningen met mijn twee zoons. **Leukste festival:** Cross Comix Rotterdam - visual storytelling and comic art. Ging dit jaar helaas niet door. **Guilty pleasure:** Mijn verzameling Graphic Novels. **Theater:** Zuidplein **Beste artiest/illustrator:** Dave McKean **Beste song:** Tainted Love, Soft Cell. **Mijn eerste single.** **Avontuur:** Groots verbouwen in Corona tijd. **Inspirerend:** Shaun Tan **Sportief hoogtepunt:** Mijn eerste ski les **Afscheid:** Van 2020. Hoe sneller hoe beter. **Kippenvel:** Kerkorgel **Onvergetelijk:** Toccata en Fuga D moll in een verlaten Laurenskerk. **Onverslaanbaar:** De Zwarte Hond **Hartverwarmend:** Zoonlief die mij innig omarmde nadat hij hoorde dat hij negatief is. **Het mag weer.** **Sportmaatje:** Geen. Liever alleen. **Zwaar:** Soms. Maar niets te zwaar. **Dankbaar:** Dat familie nog gezond is. **Meest gehecht aan:** Mijn gezin **Zorgwekkend:** Gaat het vaccin werken?

Welke eigenschap waardeert u in uw partner: Alleskunner. Geduld. **Geluk:** Mijn twee jongens **Smakelijk:** Sushi **Tragisch:** Faillissement van veel ondernemers. Dat gaat me zeer aan het hart. **Held:** Vader **Restaurant:** De Jong **Jammer:** Alle culturele activiteiten die niet doorgaan. **Vergissing:** Brexit **Afzien:** Trump **Grootste ondeugd:** Fedde **Onmogelijk:** Glas halfleeg. Is namelijk altijd half vol. **Meest gelachen:** Siebe **Verdriet:** Mijn ouders niet kunnen vasthouden. **Nooit gedacht:** Een hond **Eerste keer:** Een hond **Grootste irritatie:** Besluiteloosheid **Allergiezondste:** Wortels **Wanneer het meest gelukkig:** Om half zeven 's ochtends de hond uitlaten in een doodstille straat. **Beste plek om te wonen:** Rotterdam **Hoe ontspant u zich:** Mij kun je uren in een hoekje zetten met een ingewikkelde excel. **Welk verhaal wordt altijd over jou verteld door je ouders:** Dat ik teveel wil.....maar het nog voor elkaar krijg ook.

willen we dat nu dichterbij. Dat betekent dat we na moeten gaan denken over plekken waar werken, wonen, leren en recreëren dichterbij elkaar zitten. Dus dat is volgens mij de belangrijkste opgave van 2020: nabijheid.’

Hoe spelen jullie concreet in op de trend van houtbouw?

Jeroen: ‘Op dit moment werken wij aan een groot complex voor Alliander in Sloterdijk. Een complex dat grotendeels in hout wordt uitgewerkt en daarmee één van de meest duurzame werkgebouwen ooit wordt. Daarnaast ontwerpen we nu de eerste houten supermarkt, die overigens qua functie gemengd wordt met een bibliotheek. En zijn we bezig met een houten wijk in Bremen en met houten recreatiewoningen in Twente.’

Hoe spelen jullie concreet in op de trend van nabijheid?

Jeroen: ‘In Den Haag, Groningen, Berlijn en Hamburg werken wij op dit moment aan projecten die wonen, werken, leren en recreëren combineren. Hier bekijken we hoe we de bestaande stad kunnen versterken door meer nabijheid te creëren. Neem bijvoorbeeld Theater Zuidplein in Rotterdam-Zuid. In deze weerbarstige omgeving creëren wij een ontmoetingsplek die op een hele mooie manier aansluit op de behoeftes in de wijk. Een plek waar mensen samen komen, samen wonen, samen werken en samen recreëren. Nog een voorbeeld is de transformatie van de Suikerzijde in Groningen. Dit voormalige industriegebied veranderen wij in een woon-, werk- en leefgebied. In een prachtige groene wijk komen zo’n 5.000 woningen, waar iedereen met iedere portemonnee een plekje vindt.’

Wat staat er op de agenda voor 2021?

Ellen: ‘Eén van onze focuspunten in 2021 wordt internationalisering. We krijgen steeds meer internationale erkenning en herkenning. Je ziet dat er ‘iets’ aan het ontstaan is. Daar spelen we graag op in. Zoals gezegd blijven we dichtbij onszelf, maar die landsgrenzen, die gaan we letterlijk verleggen. Zodat we naast Nederland ook in West-Europa aan de slag kunnen.’

Tot slot, nog een laatste hartenkreet?

Ellen: ‘Jazeker. Binnen dit bureau, maar ook daarbuiten, maak ik me hard voor inclusiviteit. Bij De Zwarte Hond zijn we al geruime tijd bezig met bewustwording op dit vlak, maar wat mij betreft moet hier in 2021 nog meer daadkracht in komen. Ik vind de rol die wij daarin als groot bureau kunnen hebben heel belangrijk. Die handschoen pak ik graag op. Waarom ik dat zo belangrijk vind? Feike Sijbesma, de oud CEO van DSM, verwoordde het al eens in een interview: ‘Als je weet dat er iets aan de hand is, en je kunt er iets aan doen, dan móet je er ook iets aan doen!’ Inclusiviteit zorgt voor extra kennis en perspectief. Het is hoog tijd dat we daarvan gaan profiteren.’ •